

תגובות מומחי מיתווים למלחמת ישראל-איראן השנייה

מרץ 2026

"בני־אדם איברי גוף אחד הם,
שנבראו כלם ממהות אחת;
אם יקאב איבר אחד -
לא ימצאו האחרים מנוחה."
(סעדי שיראזי, גולסתאן, 1258)

ב-28 בפברואר, על רקע סבבי שיחות על הסכם גרעין מחודש, פתחו ישראל וארה"ב במלחמת פתע נגד איראן. איראן הגיבה בתקיפות כלפי ישראל, כוחות ארה"ב ומדינות האזור. חזבאללה הצטרף אף הוא למערכה ותקף את ישראל, אשר הגיבה מצדה בתקיפות מהאוויר ובכניסה של כוחות קרקע נוספים לדרום המדינה. הארועים בעיצומם, ומתפתחים לנגד עינינו. עוד מוקדם מאוד לדון בהשלכות של הארועים על ישראל, על האזור ואף על הזירה הגלובלית. הארועים עוד מתפתחים, והאופן בו יתפתחו ישפיע באופן עמוק על המציאות שתתגבש עם תום המלחמה. אולם, על אף שלא העת לסיכומים, לא תוך כדי תמרות העשן העולים והלחימה, ישנה חשיבות כבר כעת להפנות את תשומת הלב למספר נקודות. התייחסות אליהן תסייע במעקב והבנה של ההתפתחויות השונות, ויכולה אף לסייע באימוץ מדיניות חכמה ומדויקת יותר. בשורות הבאות מצורפות תגובות מומחי מומחות מיתווים למלחמת ישראל-איראן השנייה בחלוף השבוע הראשון שלה:

מטרות המלחמה

ד"ר גיל מורסיאנו, מנכ"ל מכון מיתווים: ישנן שתי גישות שונות להגדרת מטרת המלחמה באיראן – בישראל ובארה"ב גם יחד – אחת שמתמקדת במטרה המעשית של "ערעור המשטר" (Undermining the Regime) ואחת שהולכת רחוק יותר אל המחוזות העמומים של של "הפלת המשטר" (Toppling the Regime). ערעור המשטר מבקש להשיג מטרה ברורה – פגיעה בהנהגה האסטרטגית של איראן כדי לערער את יכולת ניהול המערכה ו"לערוף" גורמים ניציים בהנהגה האיראנית שמכשילים הסכמה איראנית לפשרה. המטרה היא לא לשנות את אופי המשטר האיראני אלא לגרום לאיראן לקבל את התנאים הישראליים-אמריקאים – להסכים לאפס העשרה ופינוי האורניום המועשר ברמות גבוהות, להגבלות על ייצור ופיתוח טילי קרקע-קרקע, ולהגבלת תמיכתה בגרורותיה באזור. גישה זו מבקשת להפוך את איראן דה-פקטו למדינה שלא מסוגלת לאיים על שכנותיה וישראל. אם המטרה היא אכן ערעור – הרי שבמידה רבה כבר הושג היעד ביממה הראשונה ללחימה עם חיסול המנהיג העליון ומעגל היועצים שלו. חיסולו פותח את הדרך לעליית אליטה שלטונית חדשה מתוך המשטר, שאולי תהיה מסוגלת לקבל פשרות. **מבט מפוקח על המערכה מבהיר שאם המטרה היא ערעור המשטר - אין באמת יותר מה להרוויח מהמשך המערכה.** אפשר לחסל עוד כמה שרים, להטביע עוד כמה ספינות, להשמיד עוד כמה משגרים, אבל אין באלו ערך אסטרטגי ייחודי. ישראל וארה"ב נכנסות אט אט לעולם של תפוקה שולית פוחתת עם כל יום שעובר. הפלת המשטר לעומת זאת היא יעד עמום – יותר משאלת לב או רעיון כללי מאשר תוכנית אופרטיבית. הסיכוי לשינוי משטר בין לילה בסגנון קריסת משטר אסד בסוריה לא נראים ריאליים בטווח הזמן המייד. החתירה ליעד של הפלת המשטר מסוכנת משני טעמים. ראשית, היא מפקיעה את השליטה על סיום המערכה מידי ארה"ב וישראל ומעבירה אותה לידי הציבור האיראני. היא מציבה יעד מורכב ובלתי ברור לסיום המערכה ויוצרת את התנאים לדשדוש והסתבכות. שנית, היא נועלת את ארה"ב וישראל במשחק סכום אפס עם ההנהגה החדשה של איראן. כל סיכוי לפשרה פומבית או חשאית צפויה לנחול כשלון אם דוחפים את האליטה האיראנית החדשה למצב של להיות או לחדול.

מבט אזורי

ד"ר עזיז אל-ע'שיאן, עמית מחקר ומדיניות בכיר במיתווים, ערב הסעודית - כל מה שמתרחש כיום באזור הוא בדיוק מה שהאליטה השלטת הסעודית ביקשה להימנע ממנו. הסעודים, וכן כל מדינות מועצת שיתוף הפעולה של המפרץ – (GCC) כולל מדינות שחתמו על הסכמי אברהם כמו איחוד האמירויות – היו בעיצומו של תהליך התקרבות עם איראן. לא מתוך שינוי העדפות ותחושות קרבה, אלא כתהליך התקרבות שנבע מרצון להשיג יותר ביטחון באמצעות שגשוג. הם האמינו שהדרך הטובה ביותר להתמודד עם חששותיהם הביטחוניים היא באמצעות דיאלוג ותהליך מדוקדק המשדר עמדה בלתי מאיימת. הם השקיעו מאמץ רב כדי להימנע מפתיחת תיבת הפנדורה של כאוס שמלחמה עם איראן עלולה לשחרר. החששות הסעודיים אינם נוגעים רק לאפשרות של תגובה איראנית נגד תשתיות קריטיות ואזרחיות שלהם – דבר שעלול לפגוע קשות בפרויקטי העתיד של הממלכה – אלא גם להשלכות הכאוטיות הבלתי נמנעות שינבעו ממלחמה כזו. לכן, **מנקודת המבט האזורית הסעודית, הן המשטר האיראני והן המשטר הנוכחי של נתניהו נתפסים כ"מחבלים בתהליך (Spoilers)", כמי שמחוללים כאוס המשפיע על ביטחונה של ערב הסעודית**. לאחר המלחמה תידרש ערב הסעודית למקם את עצמה מחדש בזירה הדיפלומטית. היא תאמץ עמדה תקיפה יותר כלפי איראן, אם כי מחושבת. במקביל, היא תתרחק מישראל אף יותר. ככל שהכיבוש מתרחב והרטוריקה מצד ממשלת ישראל בדבר "ישראל הגדולה" מתגברת – הסיכויים לנורמליזציה אינם קיימים למעשה לעתיד הנראה לעין – ושום תוצאה של המלחמה עם איראן לא תשנה זאת.

חנ"ל קסניה סבטלובה, מנכ"לית ROPES ועמיתת מדיניות במיתווים - המתקפה האמריקאית-ישראלית באיראן חשפה את עומק התיאום בין שתי המדינות ואת המחויבות האמריקאית לביטחון ישראל. במקביל, רוסיה - התומכת הגדולה של איראן - התגלתה ככוח שחושש מהתנגשות ואינו ממנה להגן על בת-בריתה, לא בדמשק, לא בקראקאס ולא בטהרן. גם במדינות אחרות במזרח התיכון ובעולם רואים זאת ומסיקים מסקנות. **המתקפה הפרועה של טהרן נגד שכונתיה הערביות בניסיון להפוך את הסכסוך האזורי לבינלאומי גורמת לפחות לחלק מהמדינות הללו להתקרב עוד יותר לארה"ב שמצטיירת כמעצמה היחידה שפועלת באזור באופן אקטיבי למען קידום מטרותיה**. אם למבצע צבאי אמריקאי-ישראלי יהיו מטרות ברורות ושתי המדינות יצליחו להשיג אותן בנחישות ובהתמדה, הברית האזורית למען ביטחון קולקטיבי במזה"ת יכולה לקבל משמעות אחרת לגמרי. כדי להיות חלק אינטגרלי מהגוש הזה, ישראל תצטרך לשנות את מדיניותה ביחס לפלסטינים בעזה ובגדה ולהפוך ממדינה שכרגע מצטיירת באזור כמו סוכן כאוס לשחקן מחושב, פרגמטי ואמין.

פראח בדור, אנליסטית פוליטית עצמאית ומומחית ליישוב סכסוכים, ירדן - הרחבת התקפות הטילים והמל"טים של איראן כך שיכלולו גם את מדינות המפרץ, ירדן וסוריה, תוך פגיעה בתשתיות אזרחיות ובשטח ריבוני, משקפת קריאה שגויה בעלת השלכות משמעותיות של הסדר האזורי שלאחר 7 באוקטובר. נראה כי טהראן הניחה שהרחבת הזירה אל מדינות המפרץ – מרכז הכובד הגלובלי של שוקי האנרגיה – תגביר את הסיכון הכלכלי, תביא לבנאום עלויות הסכסוך ותערער את ההתלכדות האזורית סביב הקמפיין האמריקאי-ישראלי המתמשך. במקום זאת, הגיוניים הפומביים ברחבי העולם הערבי מצביעים על התלכדות בתפיסת האיום ולא על התפוררותה. באמצעות תקיפה ישירה של שטח ערבי, איראן הביאה לקריסת ההפרדה שאפשרה בעבר שמירה על יחסים עם טהראן לצד תיאום שקט עם ישראל. התוצאה היא האצה של התלכדות, ולא התרחקות אסטרטגית. שינוי זה מתרחש על רקע אי-ודאות גוברת באשר למסלול הפנימי בו תפנה איראן. איראן שלאחר ח'אמנאי - בין אם תתאפיין בהתלכדות מאחורי קו נוקשה ובין אם בפיצול ומאבקי שליטה בין אליטות - תהיה הרבה פחות יציבה. אף שכמה משלוחיה של איראן נפגעו ונחלשו, הם שומרים על יכולות ויהיו מסוגלים בעתיד להמשיך ולייצר אי-יציבות, ולגבות מחירים מקומיים באופן משמעותי. היירוטים המתואמים של התקיפות האיראניות במסגרת פיקוד המרכז האמריקאי (CENTCOM) מוכיחים שוב כי הגנה אווירית וטילית משולבת היא חיונית מבחינה מבצעית. **כעת השאלה היא האם המשבר הנוכחי ימסד שיתוף פעולה ביטחוני אזורי בר-קיימא, או שמא פערים פוליטיים - ובפרט בין מדינות ערב לממשלת ישראל הנוכחית - ימנעו את ביסוסה של ההתלכדות המתהווה הזו**.

פרופ' אלי פודה, חבר ועד מיתווים, החוג למזרח תיכון באוניברסיטה העברית - מדיניות "גידור הסיכונים" במפרץ נכשלה בעת מבחן. בעשור האחרון ידעו יחסי איראן-המפרץ עליות ומורדות. איחוד האמירויות וערב הסעודית חידשו את היחסים הדיפלומטיים עם איראן לאחר נתק של כמה שנים, מתוך רצון להקטין את האיום מאיראן ומהחות'ים בתימן. צעד זה היה קשור גם להתקררות היחסים בין נשיא ארצות הברית בייידן וירש העצר בן סלמאן. מי שהובילה את מדיניות הדטנט הייתה איחוד האמירויות, ששימשה בסיס ונמל להעברת

סחורות מאיראן ואליה כחלק ממנגנון לעקיפת החרם של המערב על איראן. ואולם, המלחמה טרפה את הקלפים ולימדה כי מדיניות הגידור נכשלה. הכישלון גדול במיוחד במקרה של עומאן, אשר חשבה בטעות כי מעמדה כמתווכת מבטיח לה את ביטחונה. אם אכן הייתה הבנה שקטה מוקדמת, בין איראן והמפרציות, הרי שהאמון בין הצדדים נפגע קשות. בשל העובדה שלא קיימת אלטרנטיבה - רוסיה וסין אינן יכולות להציע מטריית הגנה למדינות המפרץ - המסקנה המתבקשת במפרץ היא חיזוק ההישענות על ארצות הברית, כולל חתימת בריתות הגנה למדינות שאינן נהנות מכך. יתרה מכך, **המלחמה דוחפת לחיזוק הסולידריות בין המפרציות, ויכולה להוביל לחיזוק שיתופי הפעולה ביניהן, כולל שיתוף פעולה צבאי, גם אם מוגבל בהיקפו.** מלחמת חרבות ברזל והמשבר ההומניטרי בעזה, אך במיוחד תקיפת ישראל בדוחה, העכירו את היחסים בין איחוד האמירויות, בחריין, ערב הסעודית, קטר וישראל. דימויה של ישראל כתוקפן שחותר להתפשט במזרח התיכון התחזק. היוזמה הישראלית-אמריקנית להתקיף את איראן עלולה לחזק עוד יותר את הדימוי של ישראל כבריון אזורי שאינו מהסס להשתמש בכוח הצבאי שלו כדי להשיג את מטרות ההתפשטות שלו. מנגד, הצלחת המתקפה נגד איראן עשויה להשיב לישראל את הדימוי החיובי שרווח בתקופת הסכמי אברהם ככוח צבאי שכדאי לשתף איתו פעולה נגד איומים משותפים שאינם איראן, וככוח בעל יכולות טכנולוגיות מתקדמות. הצלחת ישראל לשחזר את מקומה האבוד תהיה תלויה בעמדתה בזירה אחרת, שכרגע רחוקה מהעין - היא הזירה הפלסטינית.

הזווית הלבנונית

השגריר לשעבר מיכאל הררי, עמית מחקר ומדיניות: החלטתו של החיזבאללה להצטרף למלחמה, ולהגיב לחיסולו של המנהיג העליון באיראן, עשויה להתברר כטעות גדולה מבחינתו. ההפתעה לא הגיעה דווקא מישראל, אלא פנימה מממשלת לבנון. זו האחרונה ניסתה בכל מאודה למנוע את גרירתה למלחמה. ירי הטילים מצד החיזבאללה אל עבר ישראל הביא להודעה תקיפה וחשובה ביותר מצד ממשלת לבנון. **הדברים הנחרצים של הממשלה הלבנונית שאוסרים על פעילות החיזבאללה, הגדרתם כמנוגדים לחוק, וההישענות על תמיכה ציבורית רחבה, יכולים לפתוח פתח לשיח מדיני בין שתי המדינות, שיכול להוביל למציאות חדשה.** נקודת החולשה ההיסטורית של החיזבאללה, לעומת תחושת הביטחון העצמי הגוברת מצד הממשלה, יש בהם כדי לייצר מומנטום מדיני חיובי וקונסטרוקטיבי בין שתי המדינות. לפי שעה, לא ברור כיצד תסתיים המלחמה עם איראן, שכבר מקבלת גוון אזורי נרחב יותר מן המשולש ישראל-ארה"ב-איראן. אולם, אפשר שזו מייצרת, כבר בעיצומה של המערכה, סיכוי לפריצת דרך מדינית מול לבנון. זו בצירוף אי המעורבות הסורית במדינה, והחולשה האיראנית הברורה, תהא אשר תהא תוצאת המלחמה, מחייבים את ישראל להביט על הזירה הלבנונית בעיניים מדיניות-אסטרטגיות שיש בהן סיכוי לא מבוטל. סבב לחימה נוסף, שדומה כי ישראל רק חיכתה לו כהזדמנות להעמקת הפגיעה בארגון, מובן, אולם איננו יעד אסטרטגי לכשעצמו. יש לנצל את "הבור שהחיזבאללה כרה לעצמו" כדי לחזק את המדינה הלבנונית, ולהגיע עימה ככל שניתן להסכמים מדיניים שתוכל לעמוד בהם.

איתן ישי, ראש תחום המזרח התיכון וצפון אפריקה במיתווים: כניסתו של חזבאללה למלחמה נעשתה, כך נראה, בליט ברירה ותחת לחץ כבד שמופעל עליו מטהראן. אך בעודו נערך למהלומה צבאית מצד ישראל, נתפס הארגון השיעי במערומיו מכיוון (כמעט) בלתי צפוי. ממשלת לבנון מיהרה לפרסם החלטה היסטורית על איסור פעילותו הצבאית של חזבאללה, והגבלתה לתחום הפוליטי בלבד. מדובר בצעד חסר תקדים במאבקה של המדינה הלבנונית לפירוק חזבאללה מנשקו ולריכוז החלטה על מלחמה ושלום בידיה שלה. מדהים לא פחות מעצם קבלת החלטה הוא גם הקרע הנדמה ומתרחב בתוך העדה השיעית. נביה ברי, יו"ר הפרלמנט ומנהיג תנועת אמל השיעית המהווה בת ברית פוליטית של חזבאללה, תואר כמי שהוכה בתדהמה כששמע על פעולת חזבאללה. בהתאם לכך שרי אמל לא התנגדו להחלטת הממשלה. נדמה כי חזבאללה מבודד יותר מתמיד – לא רק שהוא עלול לאבד את התמיכה הקריטית מאיראן והעניק לישראל הצדקה להכות בו, אלא שהוא גם איחד במעשיו את שורות המתנגדים לו בתוך לבנון, ואף מסתכן באובדן בסיס התמיכה השיעי הקריטי לקיומו. **ישראל ומדינת לבנון – על ממשלתה והחברה האזרחית שלה – חולקות אינטרס משותף בחיסול כוחו הצבאי של חזבאללה. לפיכך, אל מול ההתפתחויות האחרונות, שימור ההבחנה בין חזבאללה לבין המדינה הלבנונית הוא אינטרס אסטרטגי מובהק וקריטי.** פגיעה גורפת בתשתיות המדינה תחליש את הממשלה העוינת את חזבאללה, ורק תחזק את הנרטיב של הארגון. לעומת זאת, חיזוקה של הבחנה זו, ברטוריקה ובפעילות מדינית, עשויה להעמיק את ההתנגדות לחזבאללה בלבנון, לחזק את מתנגדיו, ובכך להשיג תוצאה אסטרטגית משמעותית יותר מכל מהלך צבאי או חיסול נקודתי. הנסיבות הובילו להיווצרות מצב חסר תקדים בו ישראל מסוגלת לנהל מערכה נגד אויב מושבע כשלצדה חוברת מדינת לבנון, בתיווך ובתיאום עם בעלות ברית אזוריות ובינלאומיות. כך למשל, בטווח הזמן המייד, יש למנף את מנגנון

התיאום הישראלי-לבנוני-אמריקאי שפועל מאז נובמבר 2024 לכדי פעילות טקטית בשטח, כשכוחות צבא לבנון לוקחים חלק פעיל במניעת תפוצת נשק ושיגור טילים. ישראל יכולה להפציץ מן האוויר אתרי חזבאללה, אך השתלטות של צבא לבנון על אתרים אלו תהיה בעלת משמעות גדולה הרבה יותר. בלבנון נוצר מומנטום נדיר, ואסור לאבד הזדמנות זו – הגיע הזמן להנחתת מהלומה מדינית על חזבאללה.

הזווית הפלסטינית

ד"ר עומר צנעני, מנהל התכנית לקידום שלום ישראל-פלסטיני: המצב בזירה הפלסטינית מחמיר על רקע המלחמה עם איראן, כאשר הצהרות השלום של נתניהו ריקות מתוכן - שום הסדר אזורי לא יקודם בלי שינוי המדיניות בזירה הפלסטינית. נתניהו הצהיר באנגלית (פוקס-ניוז, 3 במרס 2026) על "שלום קרוב מאוד" עם ערב הסעודית. הוא "שוכח" שהסדר אזורי יציב לא יכול להתבסס רק על פירוק לרסיסים של המשטר האיראני, אלא על יצירת מציאות משופרת במזרח התיכון וכינון משטר יציב באיראן. חשוב מכך, **הדרך לשלום עם ערב הסעודית כבר מזמן אינה עוברת דרך איראן אלא דרך עזה והגדה המערבית. שום הסדר לא יקודם כל עוד ממשלת ישראל הקיצונית מסרבת לקדם את חזון שתי המדינות.** בינתיים, בחסות המלחמה עם איראן המצב בזירה הפלסטינית מחמיר. בגדה המערבית, בצד האצת הסיפוח הלא-חוקי, מתנחלים טרוריסטים מעצימים את הטיהור האתני, רוצחים באש חיה פלסטינים חפים מפשע, ולא נעצרים על ידי מערכת הביטחון. דווקא בעת שהטרור הפלסטיני נרגע (זמנית), הטרור היהודי מבטיח לגרור אותנו להסלמה ביטחונית בעת שצה"ל עסוק באיראן ובגזרה הצפונית. ברצועת עזה, המלחמה עם איראן מסיטה את תשומת הלב מיישום תוכנית 20 הנקודות של טראמפ, ואין התקדמות ביישום שלב ב'. מדיניות "העמידה במקום" של נתניהו מאפשרת לחמאס להיוותר שליט יחיד ברצועה; עבודת ממשלת הטכנוקרטים הפלסטינית (NCGA) עדיין לא החלה; והצבת הכוחות המייצבים הבינלאומיים (ה-ISF) נראית רחוקה מאי פעם. שנתיים וחצי לאחר טבח 7 באוקטובר ישראל שבה למדיניות אסונית של "ניהול סכסוך" בעזה.

ליאל מגן, עמית מדיניות בכיר, מיתווים - השפעת המלחמה באיראן על מאמצי השיקום בעזה יכולה להיות מורכבת ואף פרדוקסלית. מצד אחד, הסלמה אזורית מסיטה תשומת לב בינלאומית ומשאבים מדיניים מזירת עזה לזירות אחרות במזרח התיכון. עם זאת, ההתפתחויות האחרונות עשויות גם ליצור חלון הזדמנויות מסוים. הפגיעה ביכולותיה האזוריות של איראן משפיע גם על חמאס, ועשוי להגביר את הלחץ עליו להתנהל בצורה פרגמטית יותר מול יוזמות בינלאומיות לשיקום. התפתחות משמעותית נוספת היא פתיחתו מחדש של מעבר כרם שלום להכנסת סיוע הומניטרי, בעקבות לחץ ישיר מצד ארצות הברית. **ההתערבות האמריקאית וההיענות הישראלית לה מדגימות כיצד בתוך המערכה האזורית הרחבה יותר מתפתח גם מרחב תיאום בין וושינגטון לירושלים סביב הניהול האזרחי של עזה.** פתיחת כרם שלום, גם אם באופן חלקי ובתנאים ביטחוניים מורכבים, היא דוגמה לאופן שבו שיקולים אזוריים רחבים יותר יכולים להשפיע על מדיניות ישראלית כלפי הרצועה. ולבסוף, המציאות האזורית הנוכחית יוצרת גם פוטנציאל לבניית קואליציה רחבה יותר שתעסוק בשיקום עזה בעתיד. שיתוף פעולה שנבנה כעת בין מדינות כמו קטר, תורכיה, ערב הסעודית והאמירויות, לצד מעורבות מצרית וירדנית, עשוי ליצור פלטפורמה אזורית שתשלב משאבים כלכליים, יכולות ניהול ותיאום פוליטי גם בזירה הפלסטינית. עבור חלק מהמדינות הללו, השתתפות במאמץ השיקום עשויה להיות גם דרך לעצב מחדש את המרחב האזורי לאחר המלחמה ולהפחית את השפעתם של שחקנים רדיקליים. בתוך הקשר אזורי משתנה, עזה עשויה להפוך לזירה שבה שיקום כלכלי, סידור פוליטי ושיתוף פעולה אזורי משתלבים זה בזה.

הזווית האירופית

ד"ר מאיה שיאון-צדקיהו, מנהלת התכנית ליחסי ישראל-אירופה: אירופה נדחקת כיום למעורבות צבאית הגנתית במלחמה שלא רצתה, בין אם סביב קפריסין מתוך מחויבויות למנגנוני סולידריות כמו סעיף 42(7) באמנת האיחוד האירופי, ובין אם המחויבות לבריתות סביב תורכיה שחברה בנאט"ו. **אין באירופה הזדהות פוליטית עם המלחמה או עם ישראל (להוציא הקנצלר מרץ בגרמניה), שנתפסת כביריון השכונתי שדחף את טראמפ להתקפה על איראן. מבחינת יחסי ישראל-אירופה נוצר פיצול.** בגרמניה, קנצלר מרץ רואה בישראל ובארה"ב שותפות ביטחוניות חיוניות, שמחלישות את ציר איראן-רוסיה, בעוד שבצרפת, בבריטניה ובמדינות מערביות אחרות התפיסה הזו חלשה הרבה יותר, בין היתר על רקע דעת קהל שמחזיקה בעמדות שליליות מאוד כלפי ישראל. הציבור האירופי עסוק במלחמה בין אוקראינה לרוסיה ומתקשה להבין את נחיצות המלחמה באיראן, אחרי שבינוי 2025 ישראל וארה"ב פגעו בפרויקט הגרעין האיראני. אירופה נכנסה לעמדת

הגנה תוך שהיא מנסה להימנע מלהיגרר למדרון של הסלמה שהיא אינה שולטת בו. עם זאת, הירי של איראן לעבר קפריסין ייצר לה הזדמנות: להשתמש במשבר כדי לחזק ולתרגל את מנגנוני הסולידריות וההגנה הקולקטיבית שלה. עד שאירופה תתעשת על עצמה, בניסיון לבסס את מעמדה כשחקן ביטחוני רציני יותר ולא רק ככוח נורמטיבי, אירופה סופגת ביקורת מטראמפ. בישראל היא זוכה בעיקר להתעלמות. עם פרוץ המלחמה, שר החוץ סער ערך סדרת שיחות לגייס תמיכה בקרב ממשלות באירופה למהלך. מלבד גרמניה, המהלך לא ממש צלח. שני המסרים הנוכחיים החשובים ביותר שממשלת ישראל יכולה להוציא לאירופה היא, ראשית שנתניהו לא דחף את טראמפ למהלך, ושנית - אם יש כזה - לשתף בתכנון המהלך המדיני לגבי המשטר באיראן, שיבוא במקביל או בסיום המערכה הצבאית. ללא מהלך מדיני שכזה, ישראל תמשיך להצטייר כביריונית השכונתית, שאמנם יש לה יכולות צבאיות מרשימות שאירופה צריכה ללמוד ולאמץ לעצמה, אך היא חלשה מאוד בשריר המדיני שלה - וכאן המקום דווקא לפתוח את הקשב הישראלי ליכולות של אירופה.

רינה בסיסט, עמיתת מחקר ומדיניות במיתווים: התקיפה נגד איראן מעמתת שוב את בריטניה וצרפת עם ישראל ועם ארצות הברית. הבחירה של הנשיא טראמפ וראש הממשלה נתניהו לפתוח בהתקפה צבאית נרחבת נגד איראן ללא דיון מוקדם בנושא במועצת הביטחון, חייבה את הנשיא מקרון לפתוח בחזית דיפלומטית נגדם ולהכריז כי המהלך מנוגד לחוק הבינלאומי. הצלחת השלבים הראשונים של המבצע המשותף חייבה מין הסתם צמצום דרמטי של מספר מקבלי ההחלטות, אבל וושינגטון וירושלים יכלו להכניס את בנות הברית האירופאיות אל תוך מעגל הסוד מיד לאחר הפגיעה בעלי חמינאי. התייעצות בשלב הזה עם לונדון ופאריז באשר לצעדי ההמשך אמנם לא הייתה פותרת מבחינתן את הצורך במנדט של הקהילה הבינלאומית כדי לתקוף את איראן, אבל הייתה מכריחה אותן להתגמש - בעיקר מכיוון שגם בבריטניה וגם בצרפת מעריכים שהמתקפה המשולבת זוכה לתמיכתם של לא מעט איראנים בתוך איראן. ההתעקשות האמריקנית-ישראלית להמשיך ולנהל את המבצע בלי להתייעץ עם צרפת ובריטניה - שתי חברות קבועות במועצת הביטחון - גררה אחריה, וצפויה להמשיך לייצר - שורה של חיכוכים. למשל, הדרישה האמריקנית להשתמש בבסיס המשותף שלה עם הבריטים באי דייגו גרסייה כדי לקצר את זמני הטיסות של ההתקפות האוויריות. **מבחינתה של ישראל, ההדרה של הצרפתים והבריטים מהמבצע צפויה להגביר את הבידוד הבינלאומי שלה. דעת הקהל בשתי המדינות האלה מפקפקת בכנות כוונותיהם של נתניהו ושל טראמפ.** מבחינתם של בריטים וצרפתים רבים, הקריאות של שני המנהיגים האלה לאיראנים לצאת לרחובות כדי להפיל את המשטר, מקורן באינטרסים אישיים ופוליטיים צרים, ולא במחויבות אמיתית לערכי הדמוקרטיה וחופש הדיבור. ההתעקשות האמריקנית-ישראלית לצאת למלחמה פרטית כמעט נגד איראן, במקום לבנות קואליציה בינלאומית נגד הרפובליקה האיסלאמית, מרחיבה את הקרע שנבקע בשלוש השנים האחרונות בין וושינגטון וירושלים מצד אחד, פאריז, לונדון, ברלין וגם רומא מהצד השני. את תוצאות הקרע הזה ניתן היה לשמוע בברור ביום שלישי בנאום של מקרון, בהחלטה שלו לסייע למפרציות להגן על עצמן, אבל לא לסייע לישראל להגן על עצמה. כשאיראן תקפה את ישראל באוקטובר 2024, צרפת סייעה מהבסיס שלה בירדן ליירט טילים ורקטות שנורו נגד ישראל, ואילו בריטניה סייעה למאמץ היירוטים מספינות המלחמה שלה בים האדום. הסצינות הללו אינן צפויות לחזור על עצמן בסיבוב הזה. ההתקפות של איראן נגד האמירויות, ערב הסעודית, קטר ובחריין - שותפות מסחריות ואסטרטגיות חשובות של בריטניה וצרפת - מעניקות לנשיא מקרון ולראש הממשלה סטארמר את האפשרות לפעול נגד הדיקטטורה של טהראן בלי לוותר על העמדה העקרונית שלהם באשר להכרחיות מנדט של מועצת הביטחון כשיוצאים למלחמה. זה מאפשר למקרון ולסטארמר להמשיך ולטעון שנתניהו וטראמפ הם בסופו של דבר שני ביריונים שקובעים לבד את כללי המשחק הבינלאומיים לפי מה שמתאים להם, בלי להתחשב בעניינים 'שוליים' כמו עקרונות הבסיס של האו"ם.

יחסי ישראל-ארה"ב

נדב תמיר, חבר ועד מנהל של מיתווים, ומנהל J-Street ישראל: בניגוד לישראל, בארה"ב המלחמה מאד לא פופולרית. לא בצד הדמוקרטי, שגם מנסה לאתגר את העובדה שטראמפ פעל בניגוד לחוקה כשיצא למלחמה ללא אישור הקונגרס ולא בצד ה-MAGA שטוענים שטראמפ בוגד בתפיסת America First, שכן המלחמה לא משרתת אינטרסים אמריקאים ותהיה עול על הכלכלה ועל היחסים של ארה"ב עם השותפות הטבעיות שרצו הסכם. **התפיסה שישראל גוררת את ארה"ב למלחמה מאד מזיקה למעמד של ישראל בארה"ב, שכבר נמצא בתחתית היסטורית חסרת תקדים.** אם יצליח מהלך הפלת המשטר, כפי שגם אני מקווה ותעלה מנהיגות פרו-מערבית ודמוקרטית אולי זה ישתנה, אבל אני לא רואה תרחיש חיובי כזה מתממש בסבירות גבוהה. בסופו של דבר יתברר שזה היה פיאסקו כמו כל הניסיונות להחליף משטר באמצעים צבאיים - בעירק, אפגניסטן, לוב, לבנון ולאחרונה בעזה.

הזווית הים-תיכונית

ד"ר נמרוד גורן, נשיא ומייסד מכון מיתווים; מייסד-שותף וחבר הנהלה ב-Diplomeds - המלחמה באיראן זולגת במהירות מפתיעה למזרח אגן הים התיכון. לבנון, סוריה, תורכיה, קפריסין, יוון, ירדן, מצרים והרשות הפלסטינית, מושפעות כולן במישרין - גם אם בדרכים שונות - מהמתקפה שיזמו ארה"ב וישראל, בזירה שרחוקה מהן למדי. במהלך המלחמה בעזה, חששו מדינות מזרח אגן הים התיכון מזליגת הסכסוך אליהן. הן הזהירו מפני זה שוב ושוב, ונקטו צעדי מנע, וזאת במשך כשנתיים ובהצלחה די ניכרת. וכעת, מקץ 4 ימי לחימה בלבד, וללא היערכות משמעותית, הן כבר מצויות עמוק בתוך סכסוך של אחרים. מדינות מזרח אגן הים התיכון מגיבות לכך בזהירות. הן אינן ששות אל"י קרב, ומעדיפות דה-אסקלציה על פני הרחבת העימות. ואולם, הן גם מדגישות את חשיבות ריבונותן, אל מול אתגרים מחוץ ומבית, וחלקן אף פנו לסיוע צבאי הגנתי מצד מדינות באירופה. **מגמה חדשה זו בים התיכון עלולה לאיים על ארכיטקטורה מדינית אזורית חשובה לישראל, שעמדה באתגרים רבים מאז ה-7 באוקטובר 2023. מאידך, היא יכולה גם לחזק מתונים ולחבר בין יריבים, אל מול אויב או חשש משותף.** המציאות המתהווה מייצרת לישראל מרחב חשוב לפעלתנות מדינית. תשומת הלב הישראלית מופנית כעת - מטבע הדברים - מזרחה, וממוקדת במהלכים צבאיים. אולם אין בכך די. יש להעלות הילוך בכל הנוגע למהלכים מדיניים באגן הים התיכון. בתקופה שקדמה לפרוץ המלחמה באיראן ובימים הראשונים שלה, מנהיגים ושרי חוץ ממדינות הים התיכון קיימו ביניהן שיחות ופגישות לרוב - לתאם, לתכנן, לחשוב, ולהגיב. ואולם, ישראל לא הייתה חלק בכך. ראש הממשלה ושר החוץ לא קיימו מגעים פומביים עם מקביליהם באזור. יש לשנות כיוון, ומהר, כדי להשפיע כבר כעת על המגמות הדיפלומטיות החדשות באגן הים התיכון ולקדם שם מציאות מדינית טובה יותר לישראל ביום שאחרי המלחמה.

גבי מיטשל, עמית מחקר ומדיניות, מיתווים: בדומה להשפעות המערערות על היציבות שנלוו להחלשות משטר אסד בסוריה, **החלשות משמעותית של הרפובליקה האסלאמית באיראן עלולה להעמיק את הפער בין ישראל לתורכיה - שתי מעצמות אזוריות ההולכות ותופסות זו את זו כיריבות במסגרת סדר אזורי המשתנה במהירות.** תורכיה, החולקת גבול של כ-550 קילומטרים עם איראן, מודאגת במיוחד מהאפשרות של זרמי פליטים משמעותיים ומההשלכות הביטחוניות הרחבות של עימות ממושך או מלחמת אזרחים, ובמיוחד מהאפשרות שכוחות כורדיים ינצלו את הטלטלה כדי להגביר את פעילותם נגד המשטר האיראני - התפתחות העלולה להחריף את חששותיה הביטחוניים של אנקרה. במקביל, אנקרה וירושלים עשויות להתחרות על השפעה במרחב האזורי המתעצב, באופן העלול להעמיק את החשדנות ההדדית ביניהן. עם זאת, מגמה שלילית זו אינה בלתי הפיכה. מעורבותם של מתווכים אמינים מצד שלישי, בייחוד תיווך קונסטרוקטיבי אמריקאי, וקידום דיאלוג דיפלומטי בין ישראל לתורכיה, עשויים לצמצם את המתחות, למנוע את החרפת היריבות בתקופה היסטורית של טלטלה אזורית, ואולי אף למצוא הזדמנויות לשיתופי פעולה חיוביים.

הדין המדיני

ריף יצחקי, מנהל השפעה, מיתווים - העימות מול איראן יצר חזית פוליטית אחידה, שבה הקואליציה ורוב האופוזיציה מאוחדות בתמיכתן בפעילות הצבאית ובגיבוי ההחלטות הנקבעת על ידי הדרג המדיני. אל קונצנזוס זה הצטרפה במידה רבה גם התקשורת הישראלית, המעניקה רוח גבית למהלכים הביטחוניים. בהתאם לכך, מעטים הקולות במרחב הציבורי אשר מציבים תמרורי אזהרה סביב מהות המערכה והיכולת הממשית להשגת מטרותיה, ובראשן שינוי המשטר באיראן. **הקריאה ל"שקט יורים" מייצרת מעטפת של תמיכה אוטומטית המעקרת את החשיבה הביקורתית דווקא ברגעי חירום.** כך למשל נדחק לשוליים "פרדוקס הניצחון המוחלט" בגרסתו האיראנית: הפער הבלתי נתפס בין הכרזות יוני 2025 על "הישג היסטורי" ש"הסיג את פרויקט הגרעין האיראני שנים לאחור", לבין מציאות מרץ 2026 המאלצת אותנו לתקוף שוב את אותם היעדים בדיוק. סתירה זו מוכיחה כי "הניצחון" ששווק לציבור לא היה אלא הצלחה מבצעית נקודתית ללא תוחלת אסטרטגית. הוויתור על סימני השאלה בזמן אמת אפשר להציג דחיית קץ זמנית כסיפור של הכרעה, ומנע מהציבור לתבוע תשובות על חוסר היכולת של הכוח הצבאי לייצר שינוי בר-קיימא. פריצת חומת ה"שקט יורים" במציאות הנוכחית היא הכרח קיומי. על הציבור לדרוש תשובות: האם החלפת המשטר הוא יעד מדיני מגובה בתוכנית עבודה, או משאלת לב שנשענת על עוצמה צבאית בלבד? מי היא הישות השלטונית שתמנע מאיראן להפוך לעיראק או לוב של המזרח התיכון? והאם בראייה ארוכת טווח, המערכה הזו מחזקת את מעמדה האסטרטגי של ישראל בעולם ובאזור, או שמא היא מייצרת נזק מדיני העולה על הישג המבצעי?

בירור נוקב כזה אינו יכול להתרחש בחלל ריק, ולשם כך דרושה אפוזיציה ותקשורת אמיצה. ללא פיקוח דמוקרטי חריף, "הניצחון הבא" יהיה רק הקדמה לכישלון האסטרטגי שיבוא בעקבותיו.

ד"ר רועי קיבריק, מנהל המחקרים: המלחמה עם איראן חושפת שוב את העובדה שישראל איבדה את המוח ואת השריר המדיני. ישראל אמצה את אסטרטגיית ניהול הסכסוך והמלחמה המתמשכת כאורח החיים הנורמלי החדש. האסטרטגיה הישראלית מבקשת להמנע מכל תכנון ארוך טווח והצגת חזון ותכנית ליום שאחרי המלחמה. הצגת חזון ליום שאחרי המלחמה הוא הכרחי לטובת הצלחת המלחמה, אם באמת רוצים לסיימה ולהביא לביטחון. הוא הכרחי כדי לתכנן בשכל את הפעולות לפני המלחמה ובמהלכה, ולתכנן את אסטרטגיית היציאה מהמלחמה בצורה מיטבית. במדינה דמוקרטית מפותחת הקימו האזרחים מנגנונים נרחבים להבטיח קבלת החלטות מיטבית שתדאג לביטחונם – קבינט מדיני-ביטחוני, אנשי תכנון מדיני במשרד החוץ ובמטה לביטחון לאומי, ועדת חוץ וביטחון בכנסת, חקיקה בדבר יציאה למלחמה ועוד. כל אלו רוקנו מתוכן והוחלשו, רוכזו לאורך שלטונו של נתניהו בידיו הבלעדיות, וכך גורלם של האזרחים הופקר לתהליך קבלת החלטות חסר ולא-אמין, אשר מסרב בתוקף, מטעמים פוליטיים, להציב חזון ליום שאחרי המלחמה, ומתעדף את המשך המלחמה שמסייעת בשימור שלטונו. זה נכון לזירה הפלסטינית, ולכן אחרי שנתיים וחצי של לחימה קשה, חמאס עדיין שולט בעזה, וזה נכון לזירה האיראנית. להזכירכם ראש הממשלה הכריז רק לפני מספר חודשים שפרויקט הגרעין האיראני הושמד, יחד עם פרויקט הטילים הבליסטיים ושהיינו עדים לנקודת מפנה היסטורית במזרח התיכון. והנה כעת עוד סבב מלחמה, שגם הפעם יבטיח לנו נתניהו שיהיה היסטורי ומוצלח מאוד ללא ספק. אולם אחרי שנים של שלטון נתניהו, אין לישראל שריר מדיני שיוכל להפוך את המהלכים הצבאיים לכדי מציאות של ביטחון מתמשך, וחוסר הוודאות לגבי ההווה והעתיד, ממשיכים להזין את הפחד, ומכאן את שלטונו.